

بهبود سلامت روانی والدین و سواد مالی فرزندان به واسطه مشارکت و همفکری فرزندان در امور مالی خانواده

چکیده

تحقیق حاضر را با هدف بهبود سلامت روانی والدین و سواد مالی فرزندان به واسطه مشارکت و همفکری فرزندان در امور مالی خانواده انجام داده‌ایم. این تحقیق از نظر هدف «کاربردی» و از لحاظ روش، «توصیفی - پیمایشی» است. جامعه آماری این پژوهش دانش‌آموزان متوسطه مدارس سما تربت جام در سال تحصیلی ۱۴۰۱- که تعداد آنها حدود ۱۸۰ نفر بودند. نمونه از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و با توجه به جامعه آماری با استفاده از جدول مورگان تعداد ۱۱۸ نفر از دانش‌آموزان به همراه والدین آنها انتخاب گردیدند. جمع‌آوری داده با استفاده از پرسشنامه استاندارد سواد مالی دانشجویان معین الدین (۱۳۹۰)، پرسشنامه محقق ساخته مشارکت مالی با اقتباس از پرسشنامه یگانه (۱۳۹۷) و پرسشنامه سلامت عمومی گلدبرگ (۱۹۷۲) انجام شد که روایی و پایایی آنها بررسی گردید و برای تحلیل داده از مدل‌سازی معادلات ساختاری و با استفاده از نرم افزارهای Smart PLS و SPSS-22 استفاده شد. نتایج نشان داد مشارکت و همفکری مالی فرزندان در امور مالی خانواده بر بهبود سلامت روان والدین و سواد مالی فرزندان تأثیر مثبت دارد و نیز بهبود سلامت روان والدین بر سواد مالی فرزندان تأثیر مثبت دارد. همچنین بهبود سلامت روان والدین در رابطه با مشارکت و همفکری مالی فرزندان در امور مالی خانواده و سواد مالی فرزندان نقش میانجی دارد.

واژگان کلیدی: سلامت روان والدین، سواد مالی، مشارکت و همفکری مالی فرزندان.

مقدمه

ناتوانی افراد در دسترسی به خدمات مالی به عنوان مانع کلیدی برای توسعه اجتماعی - اقتصادی و اقتصادهای در حال رشد می باشد (دمیرگوک - کانت و کلایپر، ۲۰۱۳؛ آردیک و همکاران، ۲۰۱۱؛ جانسون و نینو-زارازوا، ۲۰۱۴؛ سونکو، ۲۰۱۰). با وجود تعداد زیاد کارهای نظری و تجربی که رابطه مثبت قوی بین رشد اقتصادی و توسعه مالی را مستند می سازند، کلامارا و همکاران (۲۰۱۴)؛ دمیرگوک - کانت و کلایپر (۲۰۱۲)؛ کومار و موهانتی (۲۰۱۱) اشاره کرده اند که به منظور دستیابی به درک بهتر این زمینه، باید به فراتر از این رابطه نگرست و بیان نموده اند که چندین عامل غیرمالی بر این رابطه تأثیر می گذارند. در گزارش اخیر، تلاش های رو به رشدی در جهت تجزیه و تحلیل نیازهای بالقوه مصرف کننده به عنوان نقطه شروع برای توسعه محصول وجود دارد، یکی از این عوامل سواد مالی است. بازار سرمایه بسیار پیچیده است و اساس آن مبتنی بر تصمیم گیری های سخت و مهم می باشد، طبیعتاً افراد تصمیم گیرنده باید از اطلاعات خوبی برخوردار باشند. «سرمایه داران به عنوان تصمیم گیرندگان حوزه اقتصاد، باید در سطح معقول اطلاعات مالی و توانایی تجزیه و تحلیل بازار مالی را داشته باشند که اهمیت جایگاه سواد مالی را نشان می دهد.» (کیانوش و همکاران، ۱۳۹۳).

«سواد مالی با بررسی دانش فرد یا درک و کاربرد مفاهیم بنیادین مربوط به تصمیم گیری های مالی و در نتیجه استفاده از محصولات مالی و خدمات اندازه گیری می شود.» (هاستون، ۲۰۱۰). «سواد مالی در اختیار داشتن دانش و درک از مسائل مالی است که به طور عمده در ارتباط با امور مالی شخصی استفاده می شود. سواد مالی اغلب مستلزم آگاهی از درستی تصمیم گیری های مربوط به برخی از زمینه های امور مالی شخصی مانند املاک و مستغلات، بیمه، سرمایه گذاری، صرفه جویی به خصوص برای کالج، برنامه ریزی مالیاتی و بازنشستگی است.» (دکا و کامبر، ۲۰۱۴). یکی از عواملی که می تواند در افزایش سواد مالی مؤثر باشد مشارکت و همفکری مالی است.

«مشارکت مالی با تسهیل رشد اقتصادی و کاهش نابرابری، نقش مهمی در توسعه اقتصادی ایفا می کند.» (گوپته و همکاران، ۲۰۱۲). ماسارا و میالو (۲۰۱۴) ادعا کرده اند که مفهوم مشارکت مالی از طریق سه بُعد پیشرفت می کند: دسترسی، کاربرد و کیفیت خدمات مالی. بُعد دسترسی که جنبه ظاهری و وسعت خدمات مالی و توانایی افراد برای استفاده از خدمات و محصولات مالی موجود را در نقطه خدمات اندازه گیری می کند. بعد کاربرد، توانایی فردی برای به دست آوردن هدف دائمی و خدمات رفاهی را از خدمات یا محصولات مالی خاص به دست می آورد، بُعد کیفی که مربوط بودن محصولات مالی یا خدمات را در نیازهای هرروزه کاربر مالی اندازه گیری می کند.

خانواده ها مایل اند زمان با کیفیتی را باهم بگذرانند و تجربیات به یادماندنی را از طریق مشارکت دادن فرزندان در تصمیم گیری ها داشته باشند که می تواند تأثیر مثبت بر سلامت روان والدین داشته باشد. یکی دیگر از عواملی که از سلامت روان والدین تأثیر می پذیرد، رشد و افزایش مهارت های کودکان است. تحقیقات قبلی نشان داده است که نه تنها والدین به دنبال

¹ - Demirguc-Kunt, A., and L. Klapper. b

² - Ardic, O.P., M. Heimann, and N. Mylenko

³ - Johnson, S., and M. Nino-zarazua

⁴ - Ssonko, G.W

⁵ - Clamara, N., X. Pena and D. Tuesta

⁶ - Kumar, B., and B. Mohanty

⁷ - Huston, S. J

⁸ Deka and kamber

⁹ - Gupte, R., B. Venkataramani and D. Gupta

¹ - Massara, M.A., and A. Miafrou

افزایش سلامت روان خود و خانواده هستند، بلکه به دنبال مزایای آموزشی برای فرزندان خود هستند (لهتو^۱ و همکاران، ۲۰۰۹).

خانواده، یکی از مهم‌ترین نهادهای جامعه و شکل‌دهنده شخصیت آدمی است. «مطلوبیت، رضایت خشنودی، کیفیت و کارکرد بهینه خانواده، عوامل بسیار تأثیرگذاری در شکوفایی، رشد و پیشرفت اعضای خانواده است. به نظر می‌رسد، تأثیر متقابل این عوامل در موفقیت و پایداری ازدواج نقش به‌سزایی دارد.» (جوکار و رحیمی، ۱۳۹۴). اگرچه خانواده، کارکردهای مختلفی دارد؛ اما کارکرد اصلی آن برآوردن نیازهای فردی اعضای خانواده است؛ این مسأله یکی از تعیین‌کننده‌های عملکرد سالم نهاد خانواده به شمار می‌رود. «خانواده، نظامی اجتماعی و طبیعی است که ویژگی‌های خاص خود را دارد. در چنین نظامی، افراد با علایق و دل‌بستگی‌های عاطفی نیرومند، دیرپا و متقابل به یکدیگر پیوسته‌اند. این دل‌بستگی‌ها اگرچه شاید، شدت و حدودشان در طی زمان کاسته شود، اما در سراسر زندگی خانوادگی پاینده خواهند بود. وقتی الگوهای خانواده برای رسیدن به اهداف سودمند باشد، خانواده از نظر کارکردی، کارآمد خواهد بود؛ اما وقتی این الگوها سودمند نباشد و تعامل‌ها همراه با استرس و رفتارهای بیمارگونه صورت گیرد، خانواده چهره‌ای ناکارآمد می‌یابد. نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که کارکرد مطلوب خانواده با ویژگی‌های فردی زوجی مانند؛ ارتباط مؤثر، شباهت بازخوردنها، شخصیت و خلق‌وخوی همسر و ارج خود همبسته است.» (میاکاوا و اوگاجی، ۲۰۲۲) و در صورت توجه به آنها زمینه رضایت و خرسندی را می‌تواند فراهم کند. از این روی پیش‌بینی می‌شود والدینی که سلامت روان مناسبی داشته باشند، می‌توانند مهارت‌های فرزندان خود از جمله سواد مالی آن‌ها را به‌طور مستقیم و از طریق مشارکت دادن آن‌ها در امور مالی و تصمیمات مالی به‌واسطه افزایش سلامت روان اعضای خانواده بهبود بخشند. «مشارکت و همفکری فرزندان در امور مالی خانواده می‌تواند باعث افزایش سواد مالی فرزندان گردد.» (گوپته و همکاران، ۲۰۱۲۳) و همچنین سلامت روان خانواده‌ها می‌تواند بر میزان مشارکت و همفکری فرزندان در امور مالی خانواده مؤثر باشد.

در نتیجه در این تحقیق به بررسی بهبود سلامت روانی والدین و سواد مالی فرزندان به واسطه مشارکت و همفکری فرزندان در امور مالی خانواده پرداخته می‌شود.

مبانی نظری

سواد مالی

امروزه دانش و آگاهی یکی از دارایی‌های مهم در جهت ثروتمند شدن افراد شناخته شده است. اطلاعات در دنیای امروز اغلب ارزان و بسیار زیاد است و همین عامل منجر به گیج شدن و سردرگمی افراد گردیده است. هرچند سرمایه‌گذاری در بورس با خرید یک ورقه بهادار آغاز می‌شود، اما خرید این دارایی مالی، نیازمند بررسی و تحلیل دقیق از وضعیت حال و آینده آن است. تجربه نشان می‌دهد افرادی که با حدس و گمان سرمایه‌گذاری می‌کنند، منفعت بسیار کمی می‌برند. در چنین شرایطی، باوجود تنوع، پیچیدگی و تحولات سریع در بازارهای مالی، داشتن مهارت‌ها و روش‌های مدیریت امور مالی، برای جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل و استفاده اطلاعات مالی و در یک کلام، داشتن سواد مالی، ضروری خواهد بود. سواد مالی، مجموعه دانش درک امور مالی است که شامل بررسی پدیده‌های مالی، ماهیت، قوانین و روابط حاکم بر آن می‌باشد. «سواد مالی دارای چهار بعد دانش، نگرش، تمایل و رفتار می‌باشد که همه آنان اثر مستقیمی بر سرمایه‌گذاری افراد در بورس اوراق بهادار دارند. ولی اینکه

¹ Lehto

² Miyakawa, E., & Oguchi

³ - Gupte, R., B. Venkataramani and D. Gupta

کدام یک از ابعاد بیشترین تأثیر را بر سرمایه‌گذاری افراد دارد، همچنین این ابعاد به‌طور مستقیم و غیرمستقیم می‌توانند بر یکدیگر تأثیر گذاشته و منجر به تقویت و تضعیف یکدیگر در سرمایه‌گذاری، تشکیل سبد و خرید سهام گردند.» (رسولی و همت فر، ۱۳۹۸).

سواد مالی در سال‌های اخیر منافع برای گروه‌های مختلف، از جمله دولت‌ها، بانکداران، کارفرمایان، گروه‌های مختلف اجتماعی، بازارهای مالی و دیگر سازمان‌ها، به‌ویژه در کشورهای توسعه‌یافته ایجاد کرده است. اهمیت بهبود سواد مالی، به خاطر عواملی چون توسعه محصولات جدید مالی، پیچیدگی ابزارها و بازارهای مالی، تغییرات سیاسی و عوامل اقتصادی، افزایش یافته است. این روند با توجه به فراوانی گزینه‌های سرمایه‌گذاری و گسترش بازاریابی، تنها زمانی مؤثر است که بتوان با استفاده از اطلاعات و سواد مالی اقدام به انتخاب از بین آنها نمود. تحصیلات دانشگاهی در زمینه مالی و حسابداری و اطلاعات ارائه شده توسط بخش دولتی و خصوصی، اینترنت و دوره‌های آموزش امور مالی از جمله منابع تأمین سواد مالی می‌باشد. (التمیمی و بنکلی، ۲۰۰۹).

«یک عامل مهم که تصمیمات سرمایه‌گذاری را تحت تأثیر قرار می‌دهد، بازده سرمایه‌گذاری می‌باشد. از طرف دیگر، شناسایی اثر عوامل ریسک برای تعیین هزینه سرمایه و ارزیابی سرمایه‌گذاری‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از آنجاکه سرمایه‌گذاری در سهام، ریسک بیشتری نسبت به سایر سرمایه‌گذاری‌ها در اوراق بهادار دارد و سهام‌داران اولویتی بر دارایی‌های شرکت در زمان ورشکستگی تا تسویه نهایی ندارند، از این رو انتظار بازده در این سرمایه‌گذاری نسبت به سایر سرمایه‌گذاری‌ها بیشتر می‌باشد. در صورتی که ریسک سرمایه‌گذاری افزایش یابد، سرمایه‌گذار نیز نرخ بازده مورد انتظار خود را افزایش می‌دهد. حال آنکه سرمایه‌گذاران به دنبال سرمایه‌گذاری مطمئن می‌باشند به همین منظور مسئله ریسک جایگاه ویژه‌ای در تصمیم‌گیری‌های آنان دارد.» (کاردان و خلیلیان، ۱۳۹۲).

فقدان سواد مالی، در کشورهای در حال توسعه مشهودتر است؛ به‌عنوان مثال کشور هند، زامبیا و دیگر کشورهای در حال توسعه آفریقایی، افراد درک درستی از مفاهیم مالی از قبیل بهره، پس‌انداز، سهام و سرمایه‌گذاری ندارند. آموزش سواد مالی، تنها بخشی از واکنش سیاسی مؤثر بر توانمند کردن جوامع در بازارهای مالی می‌باشد. اقتصاد رفتاری و روانشناسی سرمایه‌گذاری، بیانگر این واقعیت است که رفتار افراد می‌تواند اثربخشی برنامه‌های سوادآموزی مالی را بهبود بخشد؛ افراد هنگامی که درک کنند که رفتارهای خاص سرمایه‌گذاری آنها باعث ایجاد رفاه خواهد شد، به برنامه‌ریزی سواد مالی خود بیشتر علاقه نشان خواهند داد. (کمبل، ۲۰۰۶).

در سال‌های اخیر افزایش علاقه در ارزیابی سواد مالی سرمایه‌گذاران فردی وجود داشته است. «(پایلا، ۲۰۱۶). حال آنکه گاهی گزارش نگران‌کننده‌ای از سطح پایین سواد مالی ارائه کرده‌اند، پس از بحران مالی جهانی بین سال‌های ۲۰۰۷-۲۰۰۹، تمرکز بسیاری بر آموزش سواد مالی در سراسر جهان پدید آمده است. سواد مالی یک پیش‌بینی قابل اعتماد از ثروت فرد، پس‌انداز، مشارکت در بازار سهام و برنامه‌ریزی بازنشستگی است. سواد مالی، از دیدگاه صرفاً پولی، به معنای توانایی قضاوت آگاهانه و اقدامات مؤثر در خصوص استفاده فعلی و آینده منابع مالی و مدیریت پول تعریف می‌گردد. همچنین سواد مالی می‌تواند به‌عنوان ترکیبی از آگاهی، دانش، مهارت، نگرش و رفتار لازم برای تصمیم‌گیری‌های مالی جهت نیل به رفاه مالی فرد در نظر گرفته شود.» (پایلا، ۲۰۱۶).

¹ - Al-Tamimi, H. and Bin Kalli, A

² - Campbell, J

³ - Paiella, M

سلامت روان

«سازمان بهداشت جهانی، سلامت روانی را عبارت از قابلیت فرد در برقراری ارتباط موزون و هماهنگ با دیگران، توانایی در تغییر و اصلاح محیط اجتماعی خویش، حل مناسب و منطقی تعارض‌های هیجانی و تمایلات شخصی خود می‌داند؛ به عبارت دیگر؛ بهداشت روان حالت خاصی از روان است که سبب بهبود، رشد و کمال شخصیت انسان می‌گردد و به فرد کمک می‌کند که با خود و دیگران سازگاری داشته باشد. هدف اصلی سلامت روان کمک به همه افراد در رسیدن به زندگی کامل‌تر، شادتر، هماهنگ‌تر، شناخت وسیع و پیشگیری از بروز اختلالات خلقی، عاطفی و رفتاری است. همچنین؛ سلامت روان به‌عنوان یک حالت ذهنی، همراه با سلامت هیجانی نسبتاً رهاشده از نشانه‌های اضطراب و ناتوانی در برقراری روابط سازنده، مقابله با خواسته‌ها و محرک‌های تنش‌زای زندگی تعریف نموده‌اند.» (امینی، ۱۳۹۰).

طبق نظر وایت (۲۰۰۱) افراد دارای سلامت روان، چندین ویژگی دارند که عبارتند از:

- ۱- پذیرش خود و دوست داشتن خویشتن: این ویژگی دربرگیرنده دو مفهوم خودپنداره (تصوری که فرد از خودش دارد) و عزت نفس (پذیرش و قبول خود) است. چنانچه این دو مفهوم همراه باهم باشند، تکمیل‌کننده اولین بخش از سلامت روانی هستند.
- ۲- برقراری روابط با دیگران: زمانی که فرد خودپنداره مثبت و عزت نفس داشته باشد و خود را بپذیرد، آنگاه به‌خوبی می‌تواند با دیگران ارتباط مثبتی برقرار کند.
- ۳- مقابله با نیازهای زندگی: مقابله با نیازها و احتیاجات زندگی و کنترل الزامات و چالش‌های زندگی، بخشی از سلامت روان است.
- ۴- بروز مناسب هیجان‌ها: افراد باید بتوانند هیجان‌ها را شناسایی کنند و آنها را به‌طور مناسبی بروز دهند. در غیر این صورت سلامت روان خود فرد و دیگران در معرض آسیب قرار خواهد گرفت.

پیشینه پژوهش

تحقیقاتی در این زمینه صورت گرفته که به چند نمونه از آنها اشاره می‌شود:

- ۱- محقق کیا و همکاران (۱۴۰۰) به بررسی تعیین سطح سواد مالی و رابطه آن با رفتار مالی و نگرش مالی پرداختند. روش این پژوهش توصیفی - همبستگی بود. جامعه آماری کلیه دانشجویان موسسه آموزش عالی پرندک بود. نمونه آماری شامل ۲۰۰ نفر از این دانشجویان بوده‌اند. داده‌ها از روش پرسشنامه‌ای جمع‌آوری و با نرم‌افزار آماری SPSS تجزیه و تحلیل شد. نتایج پژوهش بیانگر آن بود که دانشجویان موسسه آموزش عالی پرندک از سطح سواد مالی نسبتاً خوبی برخوردار هستند؛ و ارتباط معناداری بین سواد مالی با رفتار و نگرش مالی وجود دارد.
- ۲- تفتیان و زارع منش (۱۳۹۹)، سواد مالی، مشارکت مالی و مشاجرات مالی، نشان دادند که هرچه سطح سواد مالی افراد یک جامعه بیشتر باشد، رونق مبادلات مالی و سطح رفاه افراد آن جامعه نیز بیشتر می‌شود. مساله دیگری که قابل تامل است میزان سواد مالی افرادی همچون سرمایه‌گذاران است، به عبارتی افرادی که نگرش مالی بالاتری دارند و در ادامه درک مالی مناسبی دارند، امور مالی روزانه و طرح‌های بلندمدت خود را بهتر مدیریت می‌کنند.
- ۳- حسن‌زاده و همکاران (۱۳۹۸) به بررسی تأثیر سواد مالی و درک ریسک بر انتخاب سرمایه‌گذاری در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. پرسشنامه به شناسایی عوامل مؤثر بر تصمیمات سرمایه‌گذاران و همچنین ارزیابی سطح سواد مالی و

¹Mental health

درک ریسک سرمایه‌گذاران می‌پردازد. نتایج نشان می‌دهد که ذهنیات فردی، اطلاعات حسابداری، اطلاعات اقتصادی و نیازهای مالی شخصی بر تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاری در ایران، تأثیر دارند. در حالی که بین سطح سواد مالی و تصمیمات سرمایه‌گذاران، رابطه معناداری وجود ندارد. همچنین مشخص گردید سن، جنسیت، وضعیت تأهل رابطه معنی‌داری با تصمیمات سرمایه‌گذاران ندارد ولی سطح تحصیلات با سواد مالی سرمایه‌گذاران رابطه مستقیم و معنی‌داری دارد. به‌علاوه نتیجه نشان می‌دهد که با در نظر گرفتن میزان درک ریسک سرمایه‌گذاران، میزان ریسک‌پذیری آنها بر تصمیمات سرمایه‌گذاری آنها تأثیرگذار می‌باشد.

۴- کیانی و همکاران (۱۳۹۸)، در تحقیقی با عنوان بررسی ارتباط سوءرفتار مالی با سلامت روان در سالمندان مراجعه‌کننده به مراکز بهداشتی‌درمانی شهرکرد، نشان دادند بین سوءرفتار مالی و سطح سلامت روان ارتباط معناداری وجود دارد و هرچه میزان سوءاستفاده مالی بیشتر باشد، خطر ابتلا به افسردگی و اختلال در عملکرد اجتماعی سالمندان بیشتر می‌شود.

۵- کول و همکاران (۲۰۲۱) در تحقیقی با عنوان استرس مالی و رفاه خانواده‌ها: اهمیت اقتصاد و محیط‌های اقتصادی، تحقیقاتی را در مورد استرس مالی خانواده‌ها و رفاه منتشرشده در بین سال‌های ۲۰۱۰ و ۲۰۱۹ بررسی کردند و نشان دادند استرس‌های مالی بر سلامت روان خانواده تأثیر دارد.

فرضیه‌های پژوهش

- ۱- مشارکت و همفکری مالی فرزندان در امور مالی خانواده بر بهبود سلامت روان والدین تأثیر دارد.
- ۲- مشارکت و همفکری مالی فرزندان در امور مالی خانواده بر سواد مالی فرزندان تأثیر دارد.
- ۳- بهبود سلامت روان والدین بر سواد مالی فرزندان تأثیر دارد.
- ۴- بهبود سلامت روان والدین در رابطه مشارکت و همفکری مالی فرزندان در امور مالی خانواده و سواد مالی فرزندان نقش میانجی دارد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی، از نظر گردآوری اطلاعات، توصیفی و همبستگی می‌باشد و واحد تحلیل در تحقیق حاضر فرد (دانش‌آموزان) است. جامعه آماری این پژوهش دانش‌آموزان مقطع متوسطه مدارس سما تربت‌جام در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ بود که تعداد آنها حدود ۱۸۰ نفر می‌باشد. در این پژوهش برای حجم نمونه از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شد که با توجه به جامعه آماری با استفاده از جدول مورگان تعداد ۱۱۸ نفر از دانش‌آموزان به همراه والدین آنها انتخاب گردیدند. جهت گردآوری اطلاعات در خصوص تبیین ادبیات تحقیق، از روش کتابخانه‌ای و مطالعات اسنادی استفاده گردیده و برای دستیابی به داده‌های مورد نظر برای پردازش فرضیات تحقیق، از پرسشنامه‌های زیر استفاده شده است.

۱- پرسشنامه استاندارد سواد مالی: پرسشنامه استاندارد سواد مالی دانشجویان معین‌الدین (۱۳۹۰) طراحی شده است. این پرسشنامه دارای ۲۵ سؤال می‌باشد نمره‌گذاری این سوالات بر این اساس بود چنانچه جواب درست را بدهند عدد یک و چنانچه جواب غلط یا جواب ندهند عدد صفر را به خود اختصاص می‌دهند. اعتبار یا روایی با این مسئله سروکار دارد که یک ابزار اندازه‌گیری تا چه حد چیزی را اندازه می‌گیرد که ما فکر می‌کنیم (سرمد و همکاران، ۱۳۹۰). در این پژوهش روایی پرسشنامه در پژوهش (عزی آبادی، ۱۳۹۳) سنجیده شده است. قابلیت اعتماد یا پایایی یک ابزار عبارت است از درجه ثبات آن در اندازه‌گیری هر آنچه اندازه می‌گیرد یعنی اینکه ابزار اندازه‌گیری در شرایط یکسان تا چه اندازه نتایج یکسانی به دست می‌دهد (سرمد و همکاران، ۱۳۹۰). ضریب آلفای کرونباخ محاسبه‌شده در پژوهش (عزی آبادی، ۱۳۹۳) برای این پرسشنامه

بالای ۰/۷ برآورد شد.

۲- پرسشنامه مشارکت مالی: این پرسشنامه با اقتباس از پرسشنامه مشارکت مالی توسط یگانہ (۱۳۹۷) به صورت محقق ساخته طراحی و اعتباریابی شده است، این پرسشنامه شامل ۷ گویه بسته پاسخ بر اساس طیف پنج درجه‌ای لیکرت می‌باشد، پرسشنامه توسط پژوهشگر در فرایند تحقیق اعتباریابی شده است. روایی به این مفهوم اشاره دارد که وسیله اندازه‌گیری چیزی را که ادعا می‌کند دقیقاً همان چیز را اندازه بگیرد یعنی متناسب با آن باشد و از مهم‌ترین آن روایی صوری و محتوایی است و برای اینکه پرسشنامه‌ای حداقل دارای روایی محتوایی باشد باید سوالات آزمون با توجه به مبانی تئوریک دقیقاً مورد مطالعه و بررسی قرار گیرد تا میزان ارتباط و تناسب آنها با موضوع روشن گردد. برای به دست آوردن روایی پرسشنامه از نظرات استاد راهنما و چندین تن از دیگر استادان و متخصصین و کارشناسان استفاده شده است؛ و از آنها در مورد مربوط بودن سوالات، واضح بودن و قابل فهم بودن سوالات و اینکه آیا این سوالات برای پرسش‌های تحقیقاتی مناسب است و آنها را مورد سنجش قرار می‌دهد، نظرخواهی شد و مورد تأیید قرار گرفت.

۳- پرسشنامه سلامت عمومی^۱ (GHQ-28): پرسشنامه سلامت عمومی اولین بار توسط گلدبرگ (۱۹۷۲)، به نقل از تقوی (۱۳۸۰) تنظیم گردید. در این پژوهش فرم ۲۸ سوالی آن ارائه گردیده است که سوالات آن دربرگیرنده چهار خرده مقیاس می‌باشد که هر یک از آنها خود شامل ۷ سوال می‌باشند. سوالات مربوط به مقیاس علائم جسمانی در این پژوهش حذف گردیده است. لذا این پرسشنامه دارای ۲۱ سوال و در سه بعد می‌باشد از سوال ۷-۱ مربوط به مقیاس اضطراب، از سوال ۱۴ تا ۸ مربوط به مقیاس اختلال عملکرد اجتماعی و سوالات ۲۱-۱۵ نیز مربوط به مقیاس افسردگی می‌باشند. تمام گویه‌های پرسشنامه سلامت عمومی دارای ۴ گزینه هستند. نمره‌گذاری، روش لیکرتی است که گزینه‌ها به صورت (۳-۲-۱-۰) نمره داده می‌شوند حداکثر نمره آزمودنی با این روش در پرسشنامه مذکور ۶۳ خواهد بود. نمره بالاتر نشانگر سلامت روانی بیشتر می‌باشد.

گلدبرگ و ویلیامز در ۱۹۸۸ پایایی به روش دونیمه کردن برای این پرسشنامه را که توسط ۸۵۳ نفر تکمیل شده بود ۰/۹۵ گزارش کردند. چان (۱۹۸۵) پس از اجرای پرسشنامه بر روی ۷۲ دانشجو در هنگ کنگ، ضریب همسانی درونی این پرسشنامه را با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۹۳ گزارش کرد. رابینسون و پرایس (۱۹۸۶) از ۱۰۳ بیمار که قبلاً سکته قلبی کرده بودند خواستند که در دو نوبت به فاصله ۸ ماه، پرسشنامه سلامت عمومی را تکمیل کنند. تحلیل نتایج، ضریب پایایی ۰/۹۰ را به دست داد.

تقوی، پایایی پرسشنامه سلامت عمومی را براساس سه روش بازآزمایی، دونیمه کردن و آلفای کرونباخ مورد بررسی قرار داد که به ترتیب، ضرایب پایایی ۰/۹۳، ۰/۷۰، و ۰/۹۰ را به دست آورد. همچنین در این پژوهش برای مطالعه روایی پرسشنامه سلامت روانی از روش‌های روایی هم‌زمان و تحلیل عوامل استفاده شده است. روایی هم‌زمان پرسشنامه سلامت عمومی از طریق اجرای هم‌زمان با پرسشنامه بیمارستان میدلسکس (MHQ) ۰/۵۵ گزارش شده است. در پژوهش حاضر، در بخش آمار توصیفی با استفاده از جداول میانگین، خطای معیار و سایر آماره‌ها به توصیف داده‌ها پرداخته شد و در بخش آمار استنباطی از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری به منظور پاسخ به فرضیه‌های تحقیق استفاده شد. لذا، نتایج آماری به کمک نرم‌افزارهای SPSS و Smart PLS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

جدول فراوانی برای جنسیت و تحصیلات پاسخ دهندگان

جدول ۱: توزیع فراوانی جنسیت پاسخ دهندگان

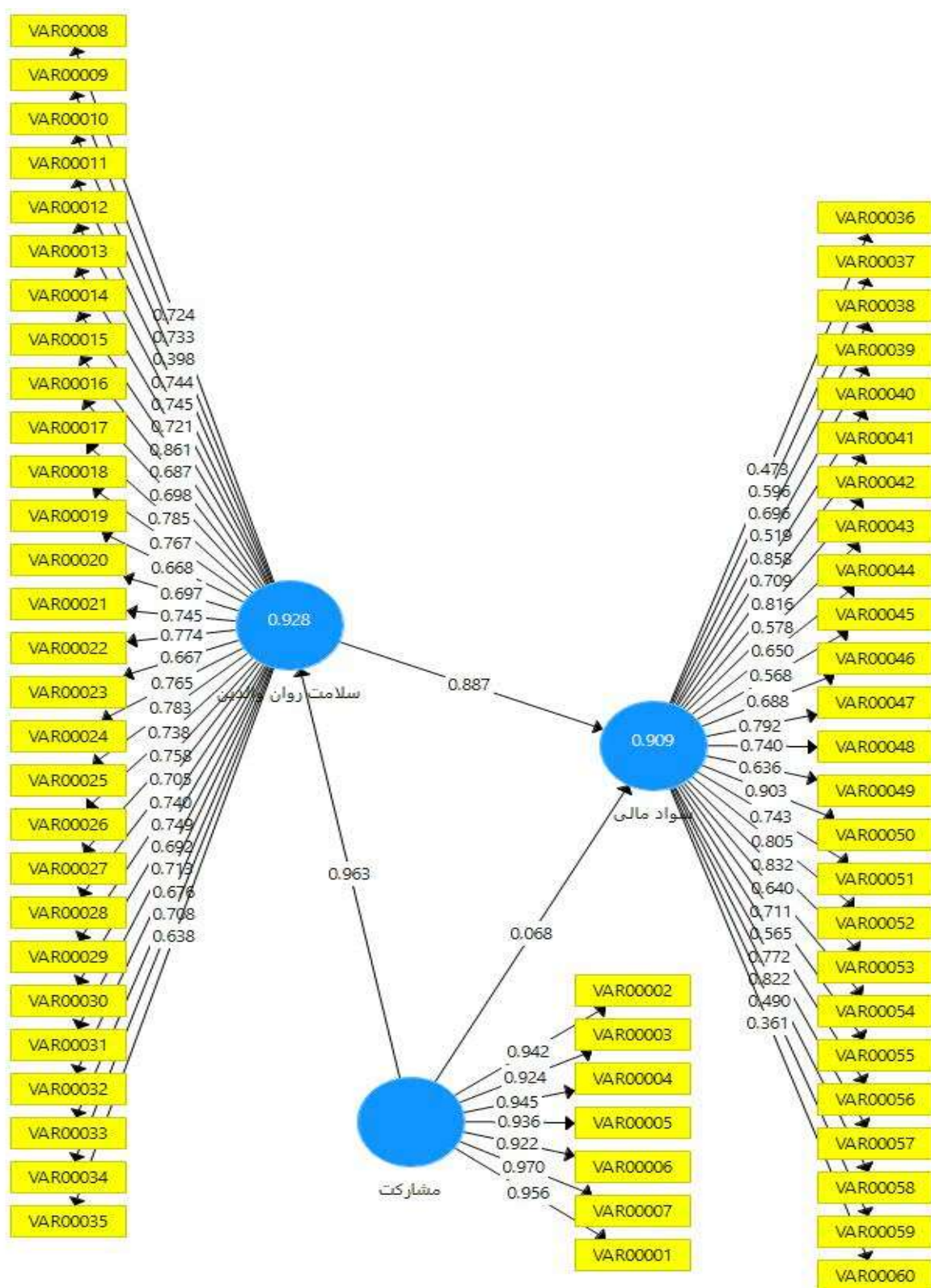
جنسیت	فراوانی	درصد
پسر	۷۰	۶۰
دختر	۴۸	۴۰
کل	۱۱۸	۱۰۰

جدول ۲: فراوانی میزان تحصیلات سرپرست خانوار پاسخ دهندگان

میزان تحصیلات	فراوانی	درصد
فوق دیپلم	۳۸	۳۲/۲
لیسانس	۴۶	۳۹
فوق لیسانس و بالاتر	۳۴	۲۸/۸
کل	۱۱۸	۱۰۰

در این بخش ساختار مدل، روابط بین متغیرهای نهفته درونی و بیرونی باره توجه قرار می‌گیرند. در اینجا هدف، تشخیص این موضوع است که آیا روابط تئوریک بین متغیرها در مرحله تدوین چارچوب مفهومی مد نظر محقق بوده است. به وسیله داده‌ها تأیید گردیده یا خیر. با توجه به اینکه بارهای عاملی باید بزرگ‌تر از ۰,۳ باشد، سؤالاتی که بار عاملی کمتر از ۰,۳ دارند، باید حذف شوند و همان‌طور که مشاهده می‌کنید، تمام بارهای عاملی سؤالات بیشتر از ۰,۳ است و نیاز به حذف هیچ‌یک از سؤالات نیست.

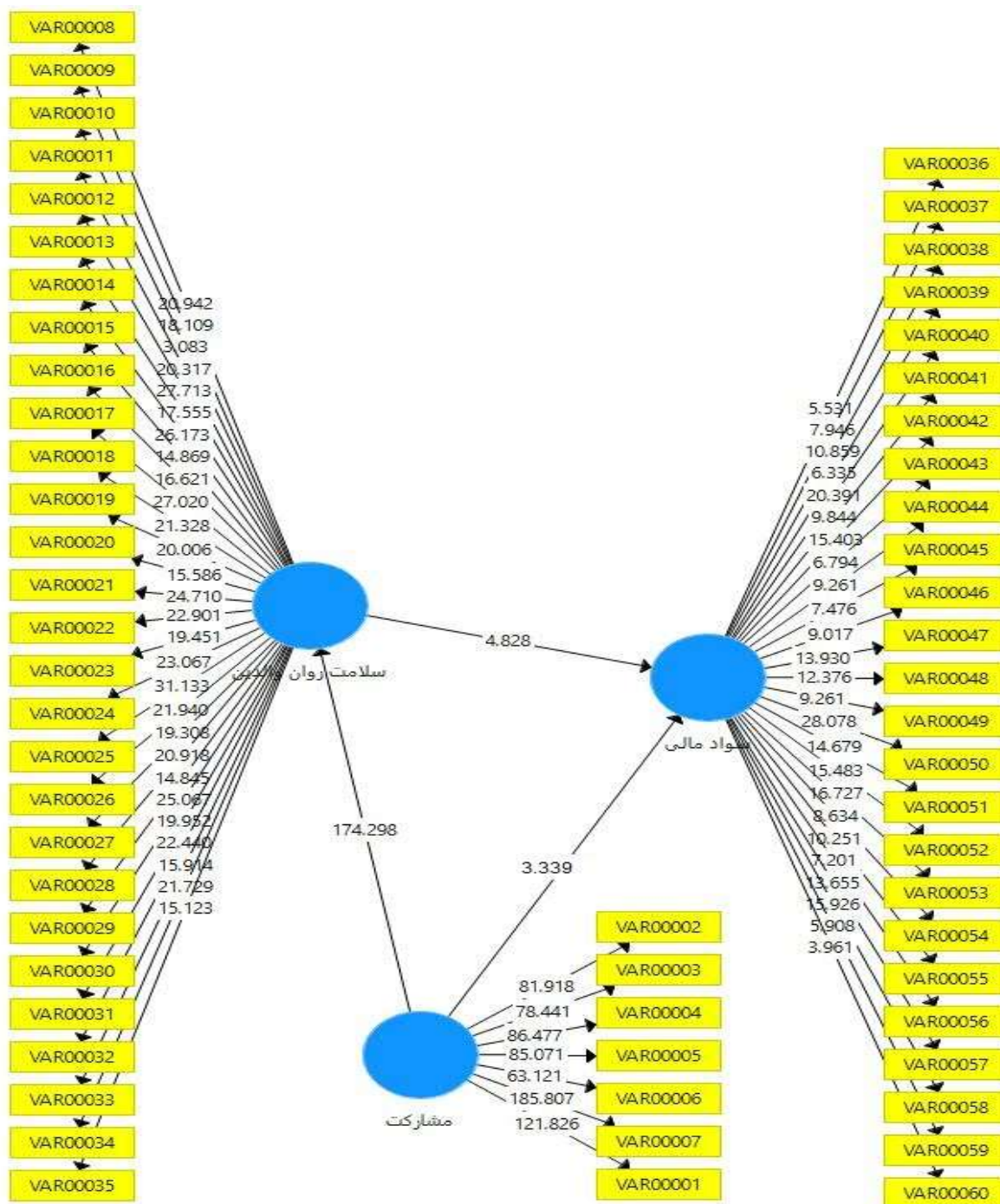

نمودار ۱: نمودار مدل معادلات ساختاری

جهت بررسی معنادار بودن رابطه بین متغیرها و بارهای عاملی از آماره آزمون t یا همان t -value نیز استفاده می‌شود. چون معناداری در سطح خطای ۰,۰۵ بررسی می‌شود بنابراین اگر میزان بارهای عاملی مشاهده شده با آزمون t -value از

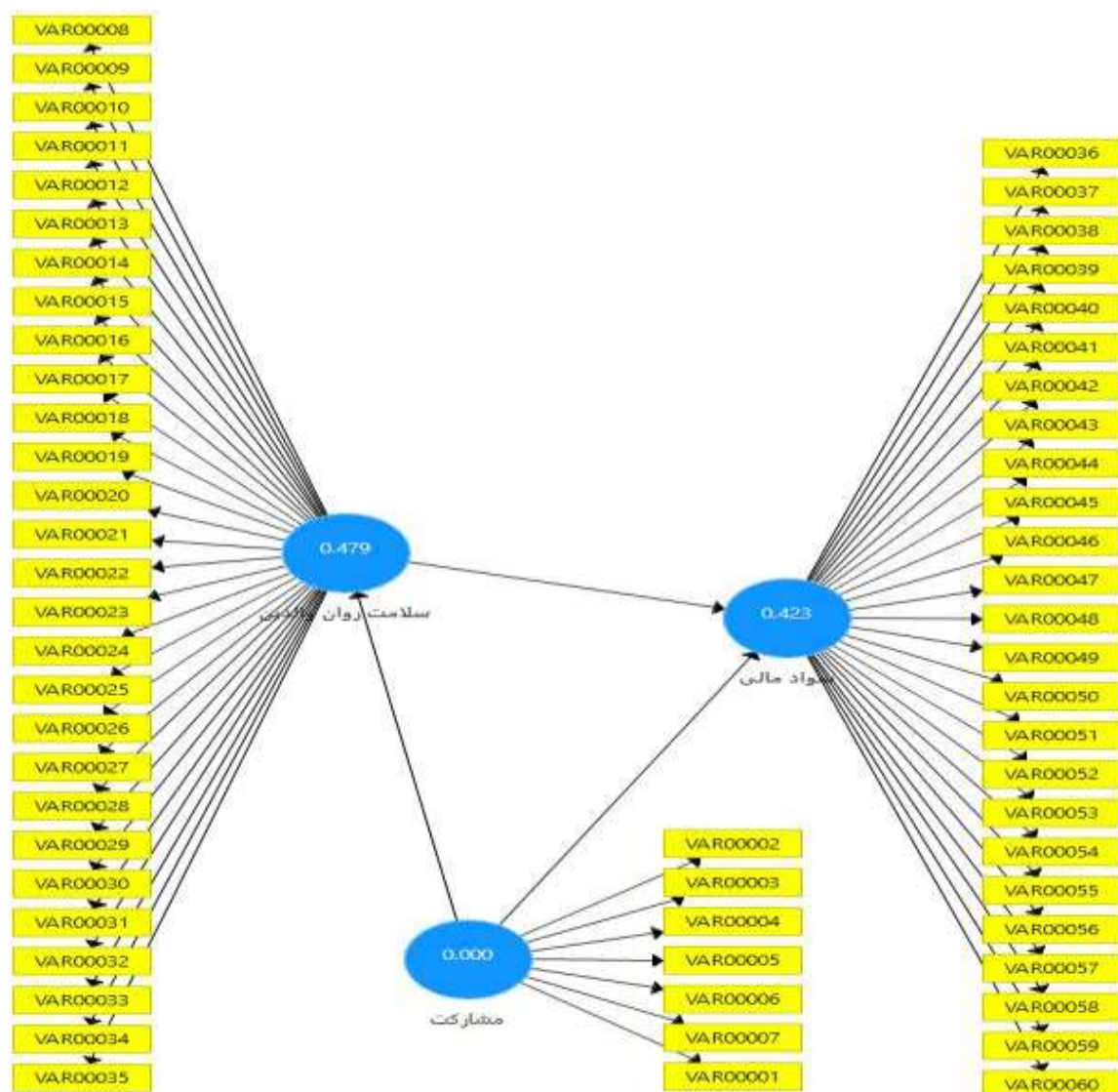
۱,۹۶ کوچکتر محاسبه شود، رابطه معنادار نیست. همانطور که در شکل زیر مشخص است برای تمام مولفه ها t-value از ۱,۹۶ بیشتر است.

نمودار ۲: نمودار معناداری ضرایب مدل معادلات ساختاری

بررسی اعتبار حشو یا افزونگی مدل

این شاخص ($Q^2 (=1-SSE/SSO)$) کیفیت اعتبار اشتراک مدل معادلات ساختاری را نشان می‌دهد و اعداد مثبت نشان‌دهنده اعتبار مدل می‌باشد. همان‌طور که در شکل زیر مشاهده می‌کنید، در مدل تحقیق حاضر این اعداد مثبت می‌باشند.

نمودار ۳: نمودار بررسی ارزش حشو یا افزونگی مدل

بررسی اعتبار ترکیبی هر یک از سازه ها

جدول ۳: بررسی اعتبار ترکیبی هر یک از سازه ها

میانگین واریانس استخراج شده	پایایی مرکب	آلفا کرونباخ	
0.578	0.957	0.951	مالی سواد
0.888	0.982	0.979	مشارکت و همفکری فرزندان در امور مالی
0.520	0.968	0.965	والدین روان سلامت

اعدادی که در ستون پایایی مرکب نوشته شده اعتبار ترکیبی سازه‌ها را نشان می‌دهد که مقدار بیشتر از ۰,۷ آن قابل قبول است و در این تحقیق این اعداد به‌جز گرانباری نقش بیشتر از ۰,۷ است. اعدادی که در ستون میانگین واریانس استخراج شده نوشته شده نشان‌دهنده اعتبار مناسب ابزارهای اندازه‌گیری است و مقدار مناسب آن باید بیشتر از ۰,۵ باشد و در این تحقیق این اعداد بیشتر از ۰,۵ است.

آزمون فرضیات

برای آزمون فرضیات اول تا سوم پژوهش از مدل معادله‌های ساختاری استفاده شد. این روش، شیوه‌ای جامع برای ارزیابی و بهبود مدل‌های تئوریکی محسوب می‌شود (اندرسون و گرینینگ، ۱۹۸۸). هدف این مدل توضیح الگوهای میان مجموعه‌ای از متغیرهای پنهان می‌باشد که هرکدام توسط یک یا چند متغیر مشاهده شده سنجیده می‌شوند. (دیامان توپولوس، ۱۹۹۴). مزیت این روش نسبت به رگرسیون چندگانه و تحلیل مسیر این است که (۱) این مدل توانایی سنجش چندین رابطه را به‌طور هم‌زمان دارد و (۲) این مدل می‌تواند اثر خطای اندازه‌گیری را در متغیرهایی که چندین بعد دارند، در نظر بگیرد (بیانز و لنگ فیلد اسمیت، ۲۰۰۳). در مدل معادله‌های ساختاری از یک طرف میزان انطباق داده‌های پژوهش و مدل مفهومی پژوهش بررسی خواهد شد که آیا از برازش مناسب برخوردار است و از طرف دیگر معناداری روابط در این مدل برازش یافته آزمون می‌شود. براساس نتایج حاصل از مدل ساختاری به بررسی فرضیات می‌پردازیم.

جدول ۲: بررسی فرضیه‌ها

نتیجه	معناداری	ضریب	فرضیه
تایید	۰,۰۰۰	۰,۹۶۳	۱- مشارکت و همفکری مالی فرزندان در امور مالی خانواده بر بهبود سلامت روان والدین تأثیر دارد.
تایید	۰,۰۰۰	۰,۰۶۸	۲- مشارکت و همفکری مالی فرزندان در امور مالی خانواده بر سواد مالی فرزندان تأثیر دارد.
تایید	۰,۰۰۰	۰,۸۸۷	۳- بهبود سلامت روان والدین بر سواد مالی فرزندان تأثیر دارد.
تایید	۰,۰۰۰	۰,۸۵۴	۴- بهبود سلامت روان والدین در رابطه مشارکت و همفکری مالی فرزندان در امور مالی خانواده و سواد مالی فرزندان نقش میانجی دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

دنیای حاضر بسیار پیچیده است و اساس آن مبتنی بر تصمیم‌گیری‌های سخت و مهم می‌باشد طبیعتاً افراد تصمیم‌گیرنده باید از اطلاعات خوبی برخوردار باشند. انسان‌ها به‌عنوان تصمیم‌گیرندگان حوزه اقتصاد، باید در سطح معقول اطلاعات مالی و توانایی تجزیه و تحلیل مالی را داشته باشند که اهمیت جایگاه سواد مالی را نشان می‌دهد (کیانوش و همکاران، ۱۳۹۳). در مقابل سواد مالی با بررسی دانش فرد یا درک و کاربرد مفاهیم بنیادین مربوط به تصمیم‌گیری‌های مالی و در نتیجه استفاده از محصولات مالی و خدمات اندازه‌گیری می‌شود (هاستون، ۲۰۱۰). سواد مالی، توانایی قضاوت آگاهانه و تصمیم‌گیری مؤثر درباره استفاده و مدیریت پول است. سواد مالی در اختیار داشتن دانش و درک از مسائل مالی است که به‌طور عمده در ارتباط با امور مالی شخصی استفاده می‌شود. سواد مالی اغلب مستلزم آگاهی از درستی تصمیم‌گیری‌های مربوط به برخی از زمینه‌های امور مالی شخصی مانند املاک و مستغلات، بیمه، سرمایه‌گذاری، صرفه‌جویی به‌خصوص برای کالج، برنامه‌ریزی مالیاتی و بازنشستگی است. اگر افزایش دانش مالی، رفتار مالی را بهبود بخشد، بنابراین، آموزش مالی به‌طور بالقوه رفتار مالی را با افزایش دانش، بهبود می‌بخشد. علاوه بر برنامه‌های آموزش مالی، به‌طور معمول کاری بیشتر از فراهم کردن اطلاعات مالی را انجام می‌دهند. هرچه سطح سواد مالی افراد یک جامعه بیشتر باشد، رونق مبادلات مالی و سطح رفاه افراد جامعه نیز بیشتر می‌شود. پژوهش حاضر نشان داد که مشارکت و همفکری مالی فرزندان بر سواد مالی فرزندان تأثیر دارد. بنابراین یکی از

عوامل مؤثر بر سواد مالی می‌تواند مشارکت و همفکری مالی فرزندان در امور مالی خانواده باشد. مشارکت مالی به دسترسی و استفاده از محصولات و خدمات مالی گفته می‌شود که در سال‌های اخیر به اولییتی در سطح جهانی برای سیاست‌گذاران تبدیل شده است (دمیرگوچ - کانت و کلاپر، ۲۰۱۲). مشارکت مالی با تسهیل رشد اقتصادی و کاهش نابرابری، نقش مهمی در توسعه اقتصادی ایفا می‌کند. از دیگر یافته‌های پژوهش حاضر این است که سلامت روانی والدین می‌تواند در رابطه مشارکت و همفکری فرزندان در امور مالی خانواده و سواد مالی فرزندان نقش واسطه‌ای داشته باشد. بدین معنی که مشارکت و همفکری در امور مالی توسط فرزندان می‌تواند به بهبود سلامت روان والدین از طریق کاهش مشکلات مالی کمک کند. چرا که اثرات نگرانی مالی بر زندگی کاری و شخصی نیز در تحقیقات مختلف به اثبات رسیده است. نگرانی مالی بیشتر نه تنها موجب کاهش میزان رضایت از زندگی شده؛ بلکه عملکرد فرد را در محیط کار تهدید می‌کند. نگرانی مالی میزان افسردگی، اعتماد به نفس و توانایی مدیریت زندگی شخصی و کاری افراد را تهدید می‌کند. نگرانی مالی موجب به‌خطرفتادن سلامت روان افراد می‌شود. فرهنگ بزرگ لاروس، سلامت روانی را استعداد روان برای هماهنگی، خوشایندی و مؤثر کارکردن در موقعیت‌های دشوار، انعطاف پذیر بودن و برای بازیابی تعادل خود توانایی داشتن، تعریف می‌کند. طبق تعریف سازمان بهداشت جهانی در سال ۱۹۹۸، سلامتی حالت رفاه و آسایش کامل روانی، جسمی و اجتماعی است و نه فقط فقدان بیماری و یا نقص عضو. نتایج تحقیق حاضر نیز نشان داد مشارکت و همفکری مالی فرزندان در امور مالی خانواده می‌تواند سبب بهبود سلامت روان والدین گردد و همچنین زمینه ارتقای سواد مالی فرزندان را فراهم نماید. نتایج این تحقیق با تحقیق کول و همکاران (۲۰۲۱) همسو است.

منابع و مآخذ

- ۱- امینی، زرار محمد. (۱۳۹۰). بررسی رابطه باورهای فراشناختی با سلامت روان و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پسر شهرستان اشنویه. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، ۱۹(۶)، ۱۴۱-۱۵۴.
- ۲- تفتیان، اکرم و زارع منش، جواد، (۱۳۹۹)، سواد مالی، مشارکت مالی و مشاجرات مالی، پنجمین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در آموزش و پژوهش، محمودآباد.
- ۳- جوکار، بهرام و رحیمی، مهدی. (۱۳۹۴). بررسی تأثیر الگوهای ارتباطی خانواده بر شادی در گروهی از دانش‌آموزان دختر و پسر دبیرستان شهر شیراز. چاپ دوم، تهران؛ انتشارات میر.
- ۴- حسن زاده، آتنا، علیخانی، محسن، دهقان، عبدالمجید، (۱۳۹۸)، تأثیر سواد مالی و درک ریسک بر انتخاب سرمایه‌گذاری در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار، (۴۱) ۹۰-۱۰۸.
- ۵- رسولی، امید، همت فر، محمود، (۱۳۹۸)، بررسی تأثیر سواد مالی، نگرش نسبت به ریسک و انگیزه پس‌انداز در کاهش ضعف سرمایه‌گذاران در صندوق‌های سرمایه‌گذاری، چهارمین کنفرانس ملی مدیریت حسابداری و اقتصاد با تأکید بر بازاریابی منطقه‌ای و جهانی.
- ۶- کاردان و خلیلیان، (۱۳۹۲)، دانش و آگاهی مالی، مجله اقتصادی، (۱) ۱۷-۱.
- ۷- کیانوش، مهسا؛ جلیلی، محمد؛ احمدی، موسی؛ حسین آبادی، داود. (۱۳۹۳) میزان درک و شناخت دانشجویان از دانش تأمین مالی شخصی (تحلیل رفتار دانشجویان نسبت به دانش تأمین مالی شخصی)، فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه‌گذاری، ۳(۱۲). ۱۱-۵۳

- ۸- کیانوش، مهسا؛ جلیلی، محمد؛ احمدی، موسی؛ حسین آبادی، داود. (۱۳۹۳) میزان درک و شناخت دانشجویان از دانش تأمین مالی شخصی (تحلیل رفتار دانشجویان نسبت به دانش تأمین مالی شخصی)، فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه‌گذاری، ۵۳(۱۲)-۴.
- ۹- کیانی پری، متقی، مینو، قدوسی، آرش، (۱۳۹۸) بررسی ارتباط سوءرفتار مالی با سلامت روان در سالمندان مراجعه‌کننده به مراکز بهداشتی‌درمانی شهرکرد، مجله سالمندی ایران، ۱۴(۲)-۲۲۳-۲۱۲.
- ۱۰- محقق کیا، نرگس، برمکی، ناهید، & اقدامی، اکرم. (۱۴۰۰). تعیین سطح سواد مالی و رابطه آن با رفتار مالی و نگرش مالی (مطالعه موردی دانشجویان موسسه آموزش عالی پرندک). *تحقیقات حسابداری و حسابرسی*، ۱۸۷-۱۹۸، ۱۳(۵۱).

- Al-Tamimi, H. and Bin Kalli, A., (2009) , “Financial literacy and investment decisions .Disasters, 5(2): 210-206.
- Ardic, O.P., M. Heimann, and N. Mylenko. (2011). Access to financial services and the financial inclusion agenda around the world: a cross-country analysis with a new data set. The World Bank, Policy research working paper series: 37-55.
- Campbell, J., (2006), “Household finance”, *Journal of Finance*, No. 61, pp. 1553–1604
- Clamara, N., X. Pena and D. Tuesta. (2014). Factors that matter for financial inclusion: Evidence from Peru, *Research BBVA*: 21-31.
- Cull, R., Demirguc-Kunt, A., & Morduch, J. (Eds.). (2021). *Banking the world: empirical foundations of financial inclusion*. MIT Press.
- Deka and Kamber, . (2014) “Financial literacy and investment decisions of UAE investors”, *The Journal of Risk Finance*, No. 5, pp. 500-516.
- Demirgüç-Kunt, A., & Klapper, L. (2013). Measuring financial inclusion: Explaining variation in use of financial services across and within countries. *Brookings papers on economic activity*, 2013(1), 279-340.
- Gupte, R., Venkataramani, B., & Gupta, D. (2012). Computation of financial inclusion index for India. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 37, 133-149.
- Huston, S. J. (2010). Measuring financial literacy. *Journal of consumer affairs*, 44(2), 296-316.
- Johnson, S., & Nino-Zarazua, M. (2011). Financial access and exclusion in Kenya and Uganda. *The journal of Development studies*, 47(3), 475-496.
- Kumar, B., & Mohanty, B. (2011). Financial Inclusion and Inclusive Development in SAARC Countries with Special Reference to India. *Vilakshan: The XIMB Journal of Management*, 8(2).
- Lehto, X. Y., Choi, S., Lin, Y. C., & MacDermid, S. M. (2009). Vacation and family functioning. *Annals of Tourism Research*, 36(3), 459-479.
- Massara, M.A., and A. Mialou. (2014). Assessing countries’ financial inclusion standing-A new composite index. International monetary fund, *Challenges and opportunities*: 7–42.
- Miyakawa, E., & Oguchi, T. (2022). Family tourism improves parents’ well-being and children’s generic skills. *Tourism Management*, 88, 104403.
- Paiella, M. (2016). Financial literacy and subjective expectations questions: A validation exercise. *Research in Economics*, 70(2), 360-374.
- Ssonko, G. W. (2010). The role of mobile money services in enhancing financial inclusion in Uganda. *Bank of Uganda*.

Abstract:

We have conducted this research with the aim of improving parents' mental health and children's financial literacy through children's intellectual participation in family finances. This research is applied in terms of purpose and descriptive-survey in terms of method. The statistical population of this research was the secondary school students of Sama Torbat Jam in the academic year of 1401-, whose number was about 180 people. A sample of 118 students along with their parents were selected from the simple random sampling method and according to the statistical population using Morgan's table. Data collection was done by using the standard financial literacy questionnaire of Moinuddin students (2013), the researcher-made questionnaire of financial participation adapted from the single questionnaire (2014) and the general health questionnaire of Goldberg (1972), whose validity and reliability were checked and used for analysis. Data were used from structural equation modeling using Smart PIs and SPSS-22 software. The results showed that children's financial thinking and participation in family finances has a positive effect on improving parents' mental health and children's financial literacy, and improving parents' mental health has a positive effect on children's financial literacy. Also, improving the mental health of parents plays a mediating role in the relationship between children's financial thinking and participation in family finances and children's financial literacy.

Keywords: children's financial participation and thinking, financial literacy, parents' mental health.